

KEN ON SUURI MIES?

Thomas Carlyle väittää kirjassaan "The Past and the Present," että ihmisen suurimpia iloja on ihailminen: todellinen ihailu kohottaa hänet pikkumaisen jokapäiväisyyden yli, ja että tästä myöskin johtuu sankarinen ja sankarimaisuuden ihailminen, vaikka se eri aikoina tapahtuu eri tavalla.

Tässä väitteessä näyttää olevan jonkunlaista perää, jos asiaa tarkemmin eikä vain pintapuolisesti tarkastaa.

Goethe, maailman suurimpia älyniekkoja, ihaili suuresti Shakespeare'a ("Sh. und kein Ende") ja hän lausuu eräässä kirjoituksessa (Erste Ausgabe des Hamlet) hänestä: "Olemme vakuutetut, että Shakespeare, kuten kaikkisuus, jota hän kuvailee, aina esittää uusia puolia ja vihdoin kuitenkin on ammentumaton, sillä me kaikki, millaisia olemmekin, emme voi päästä täydelleen ymmärtämään hänen teostensa kirjainta eikä henkeä." Ja Carlyle, tuo vasta v. 1881 kuollut Englannin suuri "profeeta," lausui kirjassaan Goethesta suurimman ihailunsa tästä ihmisestä. Hän, jos kukaan oli muka "oikea ihminen", täydellinen "mies;" jokainen puoli hänen monipuolisesta elämästään saapi häneltä, mikä sille tulee." Ja lukemattomat ihmiset, yhteen aikaan melkein koko Englanti, ihaili taas Carlylea jonkunlaisena yliihmisenä. Tämä ihailuntarve esiintyi etevimmissä sosialisteissakin. Kun viisi vuotta sitten kävin Bebelin luona, oli Goethe'n kuva etusijalla, ja Engels lausuu Marxin kuolinvuoteen ääressä ne ylenpalttiset muistosanat, jotka edellisessä kirjoituksessa jo esitin.

Ompa Carlyle väittänyt, että ihmiskunnan ensimmäinen rikkaus on sen suurissa miehissä ja että jonkun kansakunnan elämän ja sen häviön välillä on juuri niin pitkä matka kuin suurten henkilöitten suhdeluku osoittaa —

vapauksela, joiden saavuttamisesta me Keski- ja Länsi-Euroopassa vielä kauan saamme taistella. Ja vaalin kautta olette saavuttaneet voiton, joka tekee teille mahdolliseksi aikaansaada paljon, josta me niinkään emme voi ajatellakaan...

sama se, mistä säätyluokista nämä henkilöt ovat lähteneet.

Mitenkä mahtanee tämä asianlaita olla?

Tutkikaamme tyystemmin muutamia esimerkkejä. "Historian" arvonimi "Suuri" ei merkitse mitään; se on antanut tämän nimityksen aivan oikullisesti.

Muinaiskreikan pieni kansa torjui pääasiallisesti korkeamman sivistyskantansa ja vapaudentunteensa nojalla mahtavan, mutta vajonneen persialaisvallan hyökkäykset. Ja kun tämä korkea kanta sai etevän edustajan Aleksanteri Suuresta, kukistui persialaisvalta hänen ja hänen miestensä iskuista. Oliko nyt Aleksanteri Suuri todellakin "suuri?" Hän levitti kreikkalaista sivistystä itämaille, hän oli välikappale ihmiskunnan kulttuurikehityksessä, muuten oliko hän silti itse "suuri?" Tuskin. Mitä hän teki tässä suhteessa, sen hän teki itsetiedottomana, puhtaasta vallanhimosta ja hänen aikeensa perustaa maailmanvaltio itämaalaiselle perustukselle, josta ilmeisesti sekä vapaudentunto että varsinainen kulttuurin edistäminen olisi ollut kaukana, se näyttää, että hän ei ollut mikään tekijä ihmiskunnan suuressa edistystyössä. Persoonallista ansiota hänelle siitä siis ei voi tulla.

Ja Napoleon sitte, uudemmilta ajoilta. Ei voi epäillä, että hän alussa — meillä on siitä kyllä todistuksia — palveli Ranskan vallankumouksen suuria aatteita ja hän levitti niitä myöskin useampien valloittamiensa kansojen ummehtuneeseen ilmapiiriin. Varmaan hän oli, kuten esim. Ollivier, Ranskan akatemian jäsen, häntä äsken Revue napoleanne'ssa on kuvannut, jonkunlainen "yliluonnollinen" ihminen, mutta paremmin käsittää hänet, jos arvelee, että yksi maailmanhistorian suurimmista tapauksista häntä kannatti ja kohotti tähän yliluonnollisuuteen. Mutta mitä pysyväisempää on tämä jättiläinen luonut — koko ihmiskunnan kehitykselle? Hän kyllä jossain määrin, kuten sanottu, levitti vallankumouksen aatteita valloitetuihin maihin, mutta sen hän teki — siitä ei ole epäilystäkään —, mikäli se tapahtui itsetietoisesti, valtansa tukemiseksi, vanhoillisuuden vastapainoksi.

Ja Bismarck vihdoin, joka muka loi Saksan yhteyden ja "antoi" kansallensa yleisen äänioikeuden! Ei toki. Kansan yhteyden tarve oli jo ennen häntä valtava, hän käytti vain tätä aatetta hyväksensä ja johti, mikäli se hänestä riippui, kehityksen harhateille, kun hän vapaan valtiollisen yhteyden asemesta, joka oli monen jalon saksalaisen ihanteena, loi imperialistisen yhteyden itsevaltiuden tukemiseksi. Ja yleisen äänioikeuden taas "antoi" Bismarck Saksan kansalle juuri siitä syystä, että siten luuli tukahuttavan "vapaamielisen" porvariston köyhälistön avulla, kuten Napoleon III teki. Hän tunnustikin myöhemmin "erehdyksensä."

Nämä esimerkit riittävät. Ne esittävät „suuria miehiä”, jotka kyllä ovat kulkeneet jonkun kultuuriaatteen kannattamina, tiedottomasti tai tiedollisesti, mutta ainakin lopullisesti joutuneet oman itsekkyytensä tai muutamien harvojen valtaan ja siten eivät persoonallisesti ansaitse mitään kiitosta. —

Mutta aikojen kuluessa on esiintynyt toisenlaisiakin suurmiehiä.

Kas tuossa esim. Baruch Spinoza, uudemman filosofian perustaja. Hänen koko harrastuksensa oli kohdistunut totuuden hakemiseen ja sen edestä hän kärsi kaikki, uhrasi kaikki. Juutalaiset, joiden kirkkokuntaan hän alkuansa kuului, koettivat ensin lahjomalla saada hänet kääntymään, sitte vainoomalla, vieläpä murhayrityksilläkin. Ei hän ottanut vastaan rahoja eikä professorinpaikkoja, jos hän luuli, että hänen totuudenetsintänsä siitä tulisi kärsimään. Hän eli suunnattoman yksinkertaisesti optillisten lasien hiomisesta, elämänsä loppuun saakka säilyttäen luonteensa tavattoman puhtauden. Hän oli järkähtämätön totuuden hakija. Tämä jalo aate oli vallannut koko hänen elämänsä. Totuuden edestä hän kärsi vaikka mitä.

Samallinen oli J. H. Pestalozzi. Suurihenkinen mutta sangen vaatimaton käsitti tämä etevä mies paremmin kuin kukaan muu ennen häntä kansansivistyksen suuren ja kohottavan merkityksen kansojen syville riveille, hän ymmärsi vieläpä senkin, että korke-

ampi henkinen kehitys kohottaa ne aineellisestikin. Vasta kun sivistyksen mahdollisuus on avattu täydelleen kaikille kansankerroksille, vasta silloin *voivat* nämä, pohjakerrokset varsinkin, nousta korkeammalle *kaikilla* aloilla. Se oli Pestalozzin suuri elämänajatus, jonka edestä hän vastuksista ja kärsimyksistä huolimatta toimi ja taisteli elämänsä loppuun asti.

Vielä selvänäköisempi suurmielinen kuin edelliset oli Karl Marx. Sillä hän huomasi, että koko ihmiskunnan kohoaminen oli ennen kaikkea alempien kerrosten kohottaminen, jotka vuosituhansia olivat eläneet kurjuudessa, ja että tämä kohottaminen voi tapahtua pääasiallisesti näitten kerrosten omista ponnistuksista, koska sangen harvat yläluokasta tahtovat uhrautua niiden hyväksi ja että eteneminen vain käy päinsä kiivaan ja väsymättömän luokkataistelun kautta. Hän näytti tieteellisesti toteen, että sosialismi perustuu taloudellisiin oloihin ja niiden välttämättömään kehitykseen köyhälistön eduksi, että porvaristovallan perästä pakostakin seuraa proletariaatin valta. Ja hän uhrasi elämänsä rauhan ja mukavuuden tämän aatteen hyväksi. Saksasta ajettiin hän maanpakolaisuuteen Ranskaan, Ranskasta Belgiaan ja Belgiasta Englantiin, jossa elätti itseään ja perhettään — monasti sangen kurjasti — kirjoittamalla arvokkaita kirjoituksia Amerikan porvarilehtiin. Jos tämä lahjakas mies olisi antautunut jonkun toisen aatteen palvelukseen, joka ei olisi vaatinut tuota sanomatonta itsensä kieltäytymistä, niin olisi hänen uransa ollut esteettömämpi ja helpompi. Mutta hän ei silloin olisi ollut mikään todellinen suurmielinen.

Aleksanteri Suuri, Napoleon, Bismarck eivät olleet asettaneet itsellensä mitään ylevää, *koko ihmiskunnan hyvää ja edistystä tarkoittavaa päämäärää*, jonka edestä he olivat valmiit kärsimään saamatta aikalaisiltaan suurempaa tunnustusta; miehet semmoiset kuin Spinoza, Pestalozzi ja Marx, he tietävät, että he tykkäänään elävät suuren aatteensa toteuttamiseksi ja sen takia he eivät ole välittäneet mahtavien tunnustuksesta eikä myöskään heidän vainostaan. *Jälkimaailma* sen

sijaan tuomitsee edelliset, mutta jälkimäiset se tunnustaa ihmiskunnan todellisiksi hyväntekijöiksi ja suurmiehiksi. —

Fr. Nietzsche, Saksan älykäs filosofi, on, kuten tunnettu, Kasper Schmidtin eli Max Stirnerin esimerkin mukaan tahtonut luoda jonkun yliihmisyyden puhtaasti ylimysvaltaiselle pohjalle, jonka juuret näyttävät ulottuvan Malthuseen asti. Jotta voitaisiin saada yhä korkeampia ihmisluonteita, saisi tallata jalkojensa alle kaikki heikommat ihmisolennot säälimättömästi. Siten saataisiin muka vielä enemmän „suuria miehiä”. Tämä kanta oli jo joutumassa ehdottomasti alakynteen ajan hengen pakotuksesta. Mutta sen on Lassallen elämäkerran tekijä G. Brandes herättänyt uudestaan eloon eräässä esitelmässä, jonka hän piti Pariisissa v. 1902. Brandesin mielestä on kaiken sivistyksen vaarsinainen tarkoitus suurten miesten (ja naisten?) eloon herättäminen. „Sillä”, sanoo Brandes, „ei mikään filosofinen, uskonnollinen, poliittinen tai taiteellinen aate ole tullut suuresta joukosta. Se on aina lähtenyt jostakin yksilöstä”. Brandesin käsityksen mukaan suurmies viittaa tien muille eikä hän ole mikään kansassa tai yhteiskunnassa liikkuvien mielipiteitten tuote. „Minä olin valmis”, sanoo Brandes, hävittämään Skandinavian kolme valtakuntaa; pelastaisin siitä vain 50 ihmistä (= yliihmistä). Tämä vivahtaa ilmeisesti Aleksanderi Suuren sotilaillensa antamaan käskyyn, kun hän valotti Thebean, että saisivat vapaasti siinä ryöstää ja raastaa, mutta Kreikan suurimman lyyriikon Pindaron talo oli säästettävä. Brandesin mielipide on ilmeisesti ylimysvaltainen eikä oleellisesti eroa Nietzschen käsityskannasta.

Toiselta puolen on olemassa se muka puhtaasti kansanvaltainen kanta, ettei tunnusteta mitään suurmiehiä. Niitä ei uskalleta tahi ei tahdota kutsua semmoisiksi, korkeintaan „eturivin miehiksi”. „Sakki” on kaikki, yksilöt, etevimmätkin eivät merkitse mitään. Tämä on antanut aihetta esim. Saksan sosiaalidemokratiassa jonkunlaiseen partioiretkeen „johtajia” ja kor-

keamman sivistyksen saaneita „herroja” vastaan. Välistä on tämä johtajien ja johdon kieltäminen johtanut aivan joutavastikin puoluehallinnon morkkaamiseen. Kaikki johtokin on semmoisenaan vastenmielinen. Johdo on monen mielestä sama kuin mielivalta, ja johdettava tahtoo hänkin puolestaan harjottaa mielivaltaa eli kuten sanotaan pitää kiini vapaudestaan. Jos tosiaan, kuten Turinin sakasalainen professori Rob Michels (oikeastaan revisionisti) eräässä viime vuonna julaistussa teoksessa väittää, sosialismin eturivin miehet tosiaan syystä näyttävät pyrkivän diktatuuriin tai, noustuaan johtavaan asemaan, muuttuvan porvareiksi ja jättävän luokkataistelun aatteen, silloin on käsitys oikea, että *tämmöinen* „suurmies” on kukistettava.

Mutta, väitetään tällä taholla, taloudelliset olot, taloudellinen kehitys luopi kaikki n. s. suurmiehet, niin kuin pienetkin miehet; onnellinen „sattuma” on saattanut toisen etevämpään asemaan kuin toisen; moni „suurmiehen” edelläkävijä ja tienraivaaja on toimitanut osan siitä, mitä tuo suurmies muka on aikaansaanut j. n. e. Tämä kaikki on hyvinkin suuressa määrässä totta, mutta siinä on sittenkin unohdettu pari seikkaa. Porvaristo esim. sanoo, että jo Sismondi ja Thompson keksivät liika-arvo-opin ja Victor Considerant kirjoitti jo tavallansa Kommunistisen Manifestin y. m. m. Näissäkin väitteissä on vähän perää ja epäilemättä taloudelliset ja onnelliset olosuhteet synnyttivät sellaisen miehen kuin K. Marx, mutta huolimatta tästä on vain Marxista tullut „suurmies” tällä alalla. Ja miksi?

Sen tähden, että Marx selvemmin kuin kukaan ennen häntä tunki *koko* kapitalistisen järjestelmän läpi tavattoman suurella älyllänsä, että hän paljasti kaikki sen syrjäisimmätkin sopukat ja komerot ja pani nerokkaasti *koko* sosialistisen maailmankatsomuksen johdonmukaiseen systeemiin. Tietysti hänellä oli monta edelläkävijää englantilaisten ja ranskalaisten yhteiskunta-kirjailijoiden seassa, joiden teoksia hän monta vuotta tutki British Museum'issa: Smith, Ricardo, Thompson,

St. Simon, Pecqueur, Fourier y. m., mutta niin on ollut jokaisella suurmiehellä: ei kukaan, ei suurinkaan älyniekka nouse maasta kuin Athena Zeyn päästä ilman edelläkävijöitä. Ja toiseksi Marx oli suurmies sen takia, että hän pani koko elämänsä alttiiksi suuren aatteen toteuttamiseksi, ei säästännyt mitään, vaikka puute, sairaus ja kuolema sentähden raivosivat hänen kodissaan. Sillä vasta se on todellinen suurmies, joka täydellisesti elämässään toteuttaa, mikäli voi, sen aatteen, minkä hän on omaksi valinnut — uhraavaisuudella ja itsensä kieltämisellä. Ja sen tekivät Spinoza, Pestalozzi ja Marx. Sattuvasti sanoo Carlyle: „Siitä, joka ei voi olla useampien palvelija, ei milloinkaan voi tulla monien johtaja ja vapauttaja — se on todellisen mestariuden merkitys”.

Tätä ei tietysti ole käsitettävä niin kuin tämmöinen johtava suurmies aina ja joka tilaisuudessa vain lausuisi sen, minkä „sakki” hänen suuhunsa panee. Näin ei Marxkaan tehnyt. Kun esim. Liebknechtin toimesta Gothassa laadittiin Saksan yhdistyneelle sosiaalidemokratialle yhteinen ohjelma, kirjoitti Marx siitä hyvin ankaran arvostelun, koska hänen mielestään oli tehty sovinnon aikaansaamiseksi liian paljon myönnytyksiä lassallelaisille. Gothan ohjelma jäi kuitenkin moneksi vuotta päteväksi. Samoin vastusti Bebel kiihkaasti Saksan sosiaalidemokratian Breslaussa hyväksymää maatalousohjelmaa. Hyvin sattuvasti on sama Bebel 20/4 1907 suuressa Berlinin kokouksessa lausunut: „Se johtaja, joka ei uskalla joukon tahtoa vastaan lausua omaa vakaumustaan, kun hän pitää sitä asialle edullisena, se on minun silmissäni *kurja mies* („elender Kerl”) joka ei ansaitse olla johtajana. Minä vaadin, että johtavassa asemassa olevat („die an die führende Stelle Gestellten”) katsovat kauemmas („weiter sehen) kuin useimmat voivat nähdä, jotka jokapäiväisen leivän hankinnassa työskentelevät aamusta iltaan”. Ja Kepler arveli, kun hänen aikalaisensa häntä soimasivat suuresta keksinnöstä, että kun jumala oli voinut odottaa monta tuhatta vuotta, kun-

nes mies maailmaan toi tuon keksinnön, niin voisi hänkin odottaa pari sataa vuotta, kunnes hänen keksintönsä tunnustettaisiin oikeaksi. Näin puhuu ainoastaan todellinen suurmies, joka työskentelee suuren ihmiskuntaa hyödyttävän aatteen hyväksi huolimatta aikalaisensa tunnustuksesta, vieläpä hengenheimolaistensakin kiitoksesta — mikä taakka kuitenkin lienee raskain.

Nietzschen ja Brandes'in mielipide on epäilemättä lähtenyt siitä harrastuksesta, että ihmiskunta kohoaisi kulttuurissa ja sivistyksessä niin korkealle kuin mahdollista, mutta he eivät ole ottaneet lukuun, että tämä voi tapahtua ainoastaan täysin kansanvaltaisella pohjalla: siten, että niin monelle kuin mahdollista valmistetaan tilaisuutta kaikenpuoliseen kehitykseen ja tämä tapahtuu ainoastaan ja yksinomaan täydellisesti silloin kuin sosialistiset aatteet koko jaloudessaan toteutuvat. Silloin kuin kaikilla on rajaton kehitysmahdollisuus, silloin syntyy aivan varmaan Skandinaviankin maissa enemmän kuin 50 suurmiestä miehen ikää kohti eli enemmän kuin se lukumäärä, jonka Brandes pelastaisi yleisestä haaksirikosta. Ja sen takia tulee meidän innolla työskennellä semmoisten olosuhteitten aikaansaamiseksi, että yhä enemmän suurmiehiä ja kansan todellisia johtajia syntyy.

Punanen Soihtu (Viipuri) 1911.

WILLIAM MORRIS

Erinomainen runoilija, erinomainen taiteilija ja vielä lisäksi hehkuva, vilpiton ja käytännöllisesti toimiva sosialisti (un poëte accompli, un artisan accompli et encore on outre, un ardent, sincère et pratiquant socialist) — näin arvostelee tunnettu belgialainen taiteilija Henry Van de Velde William Morrista. Ja Liebknecht lisää: he was a man, hän oli todellinen mies, joka tuuma hänestä oli mies. Morris oli, kuten Sidney Webb on suoraan lausunut, yleisen käsityksen mukaan "suu-